

Pathology of the licensing process for medicinal plants exploitation in the field of natural resources

Seyed Jafar Seyedakhlagh^{1*}, Neda Alizadeh Balochi², Maedeh Yousefian³, Dariush Ghorbanian⁴,
Behrouz Fani⁵, Davoud Darvishi⁶,
Shila Hajjaforosh Nia⁷, Mohammad Reza Shirzadi² and Seyed Narges. Seyedakhlagh⁸

1*- Corresponding author, Research Institute of Forests and Rangelands, Agriculture Research, Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran, E-mail: sjsa47@gmail.com

2- Office of Economic Affairs, Agriculture Research, Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran

3- Forests and Rangelands Research Department, Mazandaran Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Sari, Iran

4- Forests and Rangelands Research Department, Semnan Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Semnan, Iran

5- Forests and Rangelands Research Department, Kurdistan Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Sanandaj, Iran

6- Forests and Rangelands Research Department, Kerman Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Kerman, Iran

7- Forests and Rangelands Research Department, Isfahan Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Isfahan, Iran

8- Faculty of Mathematics and Computer, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

Received: July 2022

Revised: May 2023

Accepted: July 2023

Abstract

Background and objectives: According to the law on the protection and exploitation of forests and pastures, any exploitation of natural resources by individuals or legal persons must be done with the approval and permission of the country's natural resources and watershed management organization. Issuing a license to exploit medicinal plants is one of the most critical natural resource licenses. It has an implementation process. The evidence shows that there are various issues with issuing this license. It is necessary to conduct a scientific investigation to improve and correct the mentioned process. The upcoming research analyzes the licensing process for medicinal plants in the field of natural resources.

Methodology: The current research is qualitative and applied. In order to identify the current status of the sadro process and the license to exploit medicinal plants, the qualitative research method of the focus group has been used. This research selected 64 users and 30 experts from 6 provinces. Their points of view were collected and analyzed using content analysis.

Results: The results showed that, in total, there are 23 harms in the process of exporting the exploitation of medicinal plants, which are the multiplicity of systems and the lack of an integrated and intelligent system, the lack of a common platform for the implementation of processes in the provinces, the physicality of performing a large part of the processes, unauthorized harvesting and No product license from the plantations, lack of specialized manpower for monitoring, handing over the right of exploitation to non-native people, neglect of some observers in declaring and including the actual amount of production and harvesting of medicinal plants, the small financial and economic power of the operators to prepare the plan booklet, the largest share in the pathology of the licensing process. Also, the results showed that the average time required to obtain a license with a design booklet is 16 months. Without a design booklet, it takes 67 days. This time to get a license to transport the product inside the province was estimated to be 17 days on average and 23 days outside the province.

Conclusion: Issuing a license to harvest medicinal plants is one of the most critical licenses in the country's natural resources sector, which has its implementation process. There are various issues and problems in issuing this license, leading to problems and dissatisfaction among the users and, ultimately, damage to the rangelands. Therefore, taking measures to improve affairs and reform this process is a fundamental issue that needs to be investigated and proposed a solution. Based on the findings of this investigation, the creation of an integrated electronic system, continuous and regular field monitoring through intrusive intrusions at the various stages of medicinal plant exploitation, especially in the harvesting phase, with the cooperation of the engineering system organization, the priority of the exploitation contract with natives and local communities, and improving the motivation for public sector experts can be effective in enhancing the process.

Keywords: Exploitation, medicinal plants, exploitation license, product transport license, natural resources.

آسیب‌شناسی فرایند صدور مجوز بهره‌برداری از گیاهان دارویی در عرصه‌های منابع طبیعی

سیدجعفر سیداخلاقی^{۱*}، ندا علیزاده بلوچی^۲، مائده یوسفیان^۳، داریوش قربانیان^۴، بهروز فانی^۵، داود درویشی^۶، شیلا حجه‌فروش‌نیا^۷، محمدرضا شیرزادی^۸ و سیده نرگس سیداخلاقی^۹

۱- نویسنده مسئول، استادیار، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران
پست الکترونیک: sjsa47@gmail.com

۲- استادیار، دفتر امور اقتصادی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران

۳- استادیار، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان مازندران، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، ساری، ایران

۴- مربی، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان سمنان، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، سمنان، ایران

۵- استادیار، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان کردستان، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، سنندج، ایران

۶- استادیار، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان کرمان، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، کرمان، ایران

۷- استادیار، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان اصفهان، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، اصفهان، ایران

۸- کارشناس ارشد، دفتر امور اقتصادی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران

۹- دانش‌آموخته کارشناسی، دانشکده ریاضی و کامپیوتر، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: تیر ۱۴۰۲

تاریخ اصلاح نهایی: اردیبهشت ۱۴۰۲

تاریخ دریافت: مرداد ۱۴۰۱

چکیده

سابقه و هدف: براساس قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، هرگونه بهره‌برداری از منابع طبیعی توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی باید با مجوز سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور انجام شود. صدور مجوز بهره‌برداری از گیاهان دارویی از مهمترین مجوزها در بخش منابع طبیعی است که فرایند اجرایی خاص خود را دارد. شواهد نشان می‌دهد مسائل مختلفی در مسیر صدور این مجوزها وجود دارد که لازم است برای بهبود و اصلاح فرایند مذکور، یک بررسی علمی آسیب‌شناسانه انجام شود. پژوهش پیش‌رو با هدف آسیب‌شناسی فرایند صدور مجوز بهره‌برداری از گیاهان دارویی در عرصه منابع طبیعی طرح‌ریزی شده است.

مواد و روش‌ها: این پژوهش از نوع کیفی و کاربردی است. به منظور شناسایی وضع موجود فرایند صدور مجوز بهره‌برداری از گیاهان دارویی، از روش تحقیق کیفی گروه کانونی (Focus Group) استفاده شده است. در این پژوهش ۶۴ بهره‌بردار و ۳۰ کارشناس از شش استان به‌طور هدفمند انتخاب و نظرات آنها با استفاده از مصاحبه، جمع‌آوری و نتایج با بهره‌مندی از تکنیک تحلیل محتوا تجزیه و تحلیل شد. در پایان نمودار فرایند صدور مجوز با استفاده از نرم‌افزار visio pro 2019 ترسیم گردید.

نتایج: نتایج نشان داد در مجموع ۲۲ آسیب در مسیر فرایند صدور بهره‌برداری از گیاهان دارویی وجود دارد که تعدد سامانه‌ها و فقدان یک سامانه یکپارچه و هوشمند، فقدان یک پلتفرم مشترک برای پیاده‌سازی فرایندها در استان‌ها، فیزیکی بودن انجام بخش زیادی از فرایندها، برداشت غیرمجاز و بدون مجوز محصول از رویشگاه‌ها، کمبود نیروی انسانی متخصص برای نظارت، واگذاری حق بهره‌برداری به افراد غیر بومی، چشم‌پوشی برخی از ناظران در اعلام و درج مقدار واقعی تولید و برداشت گیاهان دارویی، توان مالی و اقتصادی اندک بهره‌برداران برای تهیه کتابچه طرح، بیشترین سهم را در آسیب‌شناسی فرایند صدور مجوز داشته است. همچنین نتایج نشان داد، متوسط زمان لازم برای دریافت مجوز با کتابچه طرح، ۱۶ ماه و بدون کتابچه طرح ۶۷ روز به طول می‌انجامد. این زمان برای دریافت مجوز حمل محصول در داخل استان به‌طور متوسط ۱۷ روز و برای خارج استان ۲۳ روز برآورد شد.

نتیجه‌گیری: صدور مجوز برداشت گیاهان دارویی از مهمترین مجوزها در بخش منابع طبیعی کشور است که فرایند اجرایی خاص خود را دارد. مسائل و مشکلات مختلفی در مسیر صدور این مجوز وجود دارد که منجر به بروز مشکلات و عدم رضایت بهره‌برداران و در

نهایت آسیب به مراتب شده است. از این رو، اتخاذ تدابیری در جهت بهبود امور و اصلاح این فرایند، مسئله‌ای اساسی است که نیاز به بررسی و ارائه راهکار دارد. بر پایه یافته‌های این بررسی، ایجاد یک سامانه الکترونیکی یکپارچه، انجام نظارت‌های میدانی مستمر و منظم از طریق سرکشی‌های سرزده در مراحل مختلف بهره‌برداری گیاهان دارویی به‌ویژه در مرحله برداشت با همکاری سازمان نظام مهندسی، اولویت قرارداد بهره‌برداری با بومیان و جوامع محلی و ارتقاء انگیزه برای کارشناسان بخش دولتی می‌تواند در بهبود فرایند مؤثر باشد.

واژه‌های کلیدی: بهره‌برداری، گیاهان دارویی، مجوز بهره‌برداری، مجوز حمل محصول، منابع طبیعی.

مقدمه

یکی از مؤثرترین راهکارهای بهبود و اثربخشی روند فعالیت‌ها در سازمان‌ها، تسهیل و تسریع فرایند صدور مجوزهاست. بی‌تردید فرایند صدور مجوزها یکی از مهمترین شاخص‌های تأثیرگذار در بهبود فعالیت‌هاست که باید مدیران و مسئولان توجه ویژه‌ای به آن داشته باشند. چالش عمده محیط کسب و کار در ایران، طولانی بودن فرایند اخذ مجوز و بالا بودن تعداد مراحل لازم برای صدور آن است که عمدتاً ناشی از ضرورت استعلام از دستگاه‌ها یا واحدهای دیگر دستگاه‌ها می‌باشد. براساس گزارش بانک جهانی شروع یک کسب و کار در ایران ۷۲/۵ روز طول می‌کشد و به دلیل دخالت و نقش‌آفرینی عوامل متعدد در موضوع سرمایه‌گذاری، ایران از رتبه مناسبی در شاخص شروع کسب و کار برخوردار نیست. بر پایه گزارش بانک جهانی در سال ۲۰۱۹، وضعیت ایران در میان کشورهای مختلف بسیار نامطلوب است (World Bank, 2020). در ایران نظام پیچیده صدور مجوزها، هزینه کسب و کارهای ناشی از بار مقرراتی را افزایش داده است (Mozafari, 2017). در ارزیابی فرایندهای مختلف ازجمله در سیستم‌های پرداخت خسارتهای بیمه و ... آسیب‌ها و موانع مختلفی شناسایی شده است. ازجمله این موانع باید به طولانی بودن زمان فرایند رسیدگی، شفاف نبودن روند بررسی‌ها (LIHDFC, 2011)، عدم وجود سیستم‌های یکپارچه و فرایندهای دستی و سخت‌گیرانه و به‌روزرسانی نشدن به موقع سیستم (DST systems, 2014)، حجم بالای مدارک و فرم‌های مبتنی بر کاغذ و عدم اطلاع‌رسانی دقیق به

متقاضیان در طول فرایند (OECD Insurance Committee, 2004) اشاره کرد. براساس تعریف ویکی‌پدیا (Wikipedia)، فرایند، فراروند یا پروسه (Process) در علوم مختلف معانی مختلفی دارد و در کسب و کارها و سازمان‌ها به مجموعه‌ای از اعمال ساختار یافته و ایجاد کننده یک خدمت یا محصول گفته می‌شود. از سویی، آسیب‌شناسی در سازمان عبارت است از کسب شناخت و بازبینی جامع، نظام‌مند و منظم از فعالیت‌ها و فرایندهای سازمان و شناخت تنگناها و مشکلات سازمان، تا از این رهگذر با ارائه راهکارهایی، از حاد شدن مشکلات و کاهش بهره‌وری سازمانی جلوگیری بعمل آید و در جهت ارتقای اثربخشی سازمانی گام مؤثری برداشته شود. به این ترتیب هدف از مطالعات آسیب‌شناسی، شناسایی نقاط قوت و ضعف سازمان، شناسایی زمینه‌هایی که نیاز به بهبود دارد و ارائه راهکارهایی در جهت بهبود و ارتقای سازمان است. در واقع آسیب‌شناسی، فرایندی نظام‌مند از جمع‌آوری داده‌ها به منظور تعامل اثربخش و سودمند در راستای حل مشکلات، چالش‌ها، فشارها و محدودیت‌های محیطی در سازمان است (Rajaeepour & Naderi, 2018). آسیب‌شناسی سازمانی به عنوان فرایندی برای ارزیابی سیستماتیک وضعیت جاری سازمان و یافتن راه‌حلهایی برای مشکلات و پیش‌نیازی برای تلاش‌های سازمانی در جهت توسعه و افزایش اثربخشی سازمان محسوب می‌شود. آسیب‌شناسان از رویه‌های خاصی به منظور جمع‌آوری اطلاعات حیاتی استفاده می‌کنند، یکی از این راه‌ها، استفاده از تحقیقات زمینه‌ای از طریق مصاحبه با استفاده از رویکردهای کیفی

مانند گراند تئوری است (Manzini, 2006).

بر این اساس و با گذشت نزدیک به نیم قرن از تصویب قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، فرایندهای قانونی مربوط به بهره‌برداری از عرصه‌های طبیعی تا حدودی ضابطه‌مند شده است. در حال حاضر این ضوابط در قالب دستورالعمل و شیوه‌نامه اجرایی مدیریت مراتع، نحوه ممیزی و صدور پروانه چرا و تهیه و تصویب طرح‌های بهره‌برداری از گیاهان دارویی در بسیاری از عرصه‌های طبیعی اعمال می‌گردد. این روش‌ها توانسته است در مواردی موفق و موجب حفظ و احیای عرصه‌های طبیعی شود، اما به اعتقاد بسیاری از کارشناسان و صاحب‌نظران، امروزه این ضوابط بدلیل شرایط طبیعی و بروز تغییرات اقتصادی- اجتماعی و مدیریتی، موجب عدم موفقیت کامل برنامه‌ها و اقدامات در این حوزه شده و بعضاً اجرای قوانین در این بخش را با دشواری مواجه کرده است. از سویی قوانین و دستورالعمل‌های موجود در موارد زیادی نتوانسته‌اند به هدف اصلی که حفاظت عرصه‌های آسیب‌پذیر و حفظ تولید در عرصه‌های طبیعی است بینجامد، از این رو یکی از راهبردهای وزارت جهاد کشاورزی با توجه به شرایط اقلیمی و نیاز روزافزون کشور، حمایت جدی از تولید و توسعه فعالیت‌ها در مناطق مختلف کشور است. با وجود تمهیدات انجام شده در جهت تسهیل فرایند بررسی و صدور مجوزهای بهره‌برداری برای فعالیت‌ها، همچنان مسائل و مشکلات عدیده‌ای در مسیر صدور مجوزهای مربوط وجود دارد که منجر به طولانی شدن مسیر، تضعیف کارایی سیستم و عدم رضایت بهره‌برداران یا متقاضیان شده است. از این رو، اتخاذ تدابیری در جهت بهبود و اصلاح فرایند صدور مجوزها، مسئله اساسی است که نیاز به آسیب‌شناسی و رفع موانع دارد. صدور مجوز بهره‌برداری گیاهان دارویی از مهمترین مجوزها در بخش منابع طبیعی کشور محسوب می‌شود که فرایند اجرایی خاص خود را دارد. شواهد نشان می‌دهد مسائل و مشکلات مختلفی در مسیر صدور این مجوزها وجود دارد که منجر به بروز مشکلاتی شده است. گیاهان دارویی یکی از منابع بسیار ارزشمند در گستره وسیع منابع

طبیعی ایران هستند که در صورت شناخت علمی، توسعه و بهره‌برداری صحیح می‌تواند نقش مهمی در سلامت جامعه، اشتغال‌زایی و صادرات غیرنفتی داشته باشد. تنوع آب و هوایی و شرایط اکولوژیکی مختلف باعث تنوع و غنای گیاهان دارویی در سراسر ایران شده است. ایران به دلیل تنوع اقلیم، خاک، موقعیت جغرافیایی و وسعت گستره ارتفاعی دارای تنوع زیستی بالایی بوده، در نتیجه یکی از بهترین مناطق رشد گیاهان دارویی می‌باشد. شناخت توان اکولوژیکی و روش‌های صحیح بهره‌برداری از ضروریات بهره‌برداری از گیاهان دارویی عرصه‌های طبیعی کشور است. نظر به اهمیت اقتصادی گیاهان دارویی، بهره‌برداران با آگاهی از ارزش اقتصادی آنها و در راستای درآمد پایدار، خود عاملی مؤثر و نیرومند برای حفاظت و احیاء عرصه‌های منابع طبیعی و ذخایر ژنتیکی آن هستند. جایگاه گیاهان دارویی در سیاست سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور در قالب حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری است. از این رو، موضوع این فرایند نیاز به آسیب‌شناسی و رفع موانع دارد. نظر به اینکه تاکنون مطالعه‌ای جدی در این زمینه انجام نشده است، بنابراین ضرورت ایجاب می‌نماید بررسی علمی سیستماتیک با مشارکت خبرگان موضوعی و بهره‌برداران خبره در این حوزه انجام شود.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کاربردی بوده و از لحاظ روش کیفی است و از شیوه مصاحبه متمرکز یا گروه کانونی (Focused Group Discussion - F.G.D) با تکیه بر مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. به منظور شناسایی وضع موجود فرایند صدور مجوز بهره‌برداری از محصولات فرعی و آسیب‌شناسی آن، از روش تحقیق کیفی گروه کانونی (Focus Group) استفاده شد. نقاط قوت این روش، عبارت از سریع و نسبتاً ارزان بودن، بدست آوردن اطلاعات زیاد در مورد موضوعاتی که اطلاع کمی از آنها موجود است و تشویق افراد به اظهار نظر و مشارکت در گروه می‌باشد.

جامعه آماری این مطالعه شامل کلیه تقاضاهای ثبت شده در «سامانه پنجره واحد دولت» در سال ۱۳۹۸ و روش نمونه گیری براساس خصلت تحقیقات کیفی «هدفمند» می باشد. مصاحبه ها به شیوه مصاحبه عمیق «نیمه ساختار یافته» با طرح سئوالات باز پیرامون شاخص هایی از فرایند و مراحل صدور مجوز بهره برداری از گیاهان دارویی شروع و ثبت و ضبط اطلاعات افراد تا زمان اشباع نظری (Theoretical Saturation) ادامه می یافت. با این رویکرد، مطالعه پیش رو، طی چند گام به شرح ذیل اجرایی شده است.

گام اول: احصاء فرایند موجود صدور مجوز برداشت محصولات فرعی براساس مستندات و دستورالعمل های سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور؛

گام دوم: تشکیل گروه های کانونی استانی به منظور آسیب شناسی و واکاوی چالش های موجود در فرایند صدور مجوزها با استفاده از نظر منتخبی از متقاضیان مجوز بهره برداری گیاهان دارویی که در سال ۱۳۹۸ متقاضی دریافت مجوز بوده اند. جمع آوری اطلاعات در این مرحله براساس روش نمونه گیری هدفمند از متقاضیان هر استان به

تعداد ۱۰ تا ۱۵ نفر انجام شد. در این مرحله در مجموع تعداد ۶۴ نفر از متقاضیان بهره برداری به عنوان نماینده جامعه هدف مصاحبه شدند؛

گام سوم: تشکیل گروه کانونی کارشناسی و خبرگی با حضور نمایندگان نهادهای دخیل در صدور مجوز برداشت و حمل گیاهان دارویی در استان به منظور تحلیل مسائل و مشکلات بدست آمده از گام دوم (واکاوی چالش های موجود). در این گام در کل ۶ استان منتخب تعداد ۳۰ نفر از کارشناسان مصاحبه شدند؛

گام چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از شیوه تحلیل محتوا، در این گام، بعد از انجام مصاحبه، داده های کیفی بدست آمده به روش کدگذاری باز، طبقه بندی و سازماندهی شد؛

گام پنجم: ترسیم نمودار فرایند صدور مجوز با استفاده از نرم افزار visio pro 2019.

در این بررسی، استان ها براساس حجم متقاضیان دریافت مجوز از پنجره خدمات الکترونیکی دولت و نظریه کارشناسان سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور انتخاب شده اند (جدول ۱).

جدول ۱- اندازه نمونه در جامعه آماری طرح

Table 1. Sample size of the statistical population of the plan

Provinces	Exploitation permit	
	Stockholders	Experts
Kerman	12	5
Semnan	12	5
Kurdistan	12	3
Mazandaran	10	5
Esfahan	12	7
Hamedan	6	5
Total	64	30

نتایج

وضعیت بهره برداری گیاهان دارویی از عرصه های طبیعی در سال ۱۳۹۸ میزان برداشت محصولات فرعی از عرصه های منابع طبیعی اعم از جنگلی و مرتعی در حدود

۲۱۸۷ تن بوده که بیشترین برداشت به ترتیب مربوط به ترافل، کنگر و ریواس، کبر، کتیرا، آنگوزه تلخ، آویشن، کرفس کوهی و آنگوزه شیرین بوده است (جدول ۲). بهره برداری از گیاهان دارویی و محصولات فرعی در

آویشن، میوه بادام کوهی، گل گاوزبان، گل نم‌دار، علف مار (کاپاریس)، فندق جنگلی، میوه بنه، میوه بلوط، اشنیان، برگ کنار، گل نرگس و ... می‌باشد. تعداد طرح‌های بهره‌برداری از محصولات فرعی مرتعی و دارویی در استان‌های هدف در جدول ۴ آمده است.

سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور از سال ۱۳۶۱ تحت مدیریت طرح‌های منابع طبیعی درآمد، البته تاکنون بیش از ۲/۶ میلیون هکتار از رویشگاه‌های طبیعی کشور در قالب طرح احیاء و اصلاح محصولات دارویی مرتعی و جنگلی قرار گرفته است (جدول ۳) که عمدتاً این محصولات شامل سقز، کنیرا، آنگوزه، باریجه، وشاء، مورد،

جدول ۲- میزان بهره‌برداری از گیاهان دارویی عرصه‌های طبیعی در سال ۱۳۹۸

Table 2. Exploitation of medicinal plants in Iran in 2018

Product Name	Organ used	Production amount (kg)	Percentage of total production
<i>Truffle mushroom</i>	all organs of the Fungus	429781	20.25
<i>Gundelia tournefortii</i>	Flower, leaf, stem, and root	325000	15.32
<i>Rheum ribes</i>	Leaf and stem	147000	6.93
<i>Capparis spinosa</i>	Fruit	279000	13.15
<i>Astragalus gossypinus</i>	Gum	89921	4.24
<i>Ferula assa-foetida</i>	Gum	285677	13.46
<i>Thymus kotschianus</i>	Leaf	186491	8.79
<i>Kelussia odoratissima</i> Mozaff.	Leaf and stem	180000	8.48
<i>Echium amoenum</i>	Leaf	73450	3.46
<i>Pistacia atlantica</i>	Gum	65698	3.10
<i>Myrtus communis</i>	Leaf	31650	1.49
<i>Dorema ammoniacum</i>	Gum	558	0.03
<i>Allium heamanthoides</i>	Onion	1600	0.08
<i>Ferula gummosa</i>	Gum	19398	0.91
<i>Salvia officinalis</i>	Leaf and flower	1235	0.06
<i>Eryngium billardieri</i>	Leaf and flower	750	0.04
Total		2117209	100

Source: Natural Resources and Watershed Management Organization of the Iran (2018)

جدول ۳- وضعیت بهره‌برداری از گیاهان دارویی عرصه‌های طبیعی (۱۳۹۸)

Table 3. Status medicinal plants (2018)

Indicator	Unit	Value
Total area of exploitation plans	Hectare	3.95
Total number of plans	Plan	845
Area of active exploitation plans	Hectare	2.85
Number of active plans licensed to operate	Plan	576
Withdrawal amount of medicinal products	Ton	2200
Export	Ton	1800

Source: Natural Resources and Watershed Management Organization of the Iran (2018)

جدول ۴- وضعیت طرح‌های بهره‌برداری از گیاهان دارویی در استان‌های هدف (۱۳۹۸)

Table 4. The status of plans for the exploitation of medicinal plants in the target provinces (2018)

Province	Number of active plans licensed to operate	Production Rank
Kerman	107	2
Semnan	6	19
Kurdistan	94	3
Mazandaran	8	18
Esfahan	138	1
Hamedan	45	5

Source: Natural Resources and Watershed Management Organization of the Iran (2018)

فرایند صدور مجوز بهره‌برداری از محصولات فرعی براساس یافته‌ها و نتایج این مطالعه، شرح و توالی فرآیند صدور مجوز بهره‌برداری از گیاهان دارویی در مناطق مورد بررسی به شرح زیر بوده است :

الف- صدور مجوز بهره‌برداری و برداشت در قالب تهیه طرح

فرآیند صدور مجوز بهره‌برداری از گیاهان و محصولات فرعی و دارویی با تهیه طرح در استان‌های مورد بررسی شامل ۲۳ اقدام متوالی است که به صورت زیر انجام می‌شود:

۱- ارائه درخواست کتبی متقاضی به منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان (نقطه آغاز فرآیند)

۲- دریافت و کنترل اطلاعات متقاضی توسط اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان با اولویت دارندگان پروانه چرای دام ، بهره‌برداران بومی و محلی و تعاونیهای منابع طبیعی

۳- صدور دستور بررسی و اقدام به واحد بهره‌برداری از سوی رییس یا معاون اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان

۴- بررسی درخواست متقاضی در واحد بهره‌برداری و ارجاع به کارشناس مربوطه برای تعیین تاریخ بازدید

۵- بازدید کارشناس از محدوده و تهیه صورتجلسه از نتایج بازدید

۶- ارسال درخواست متقاضی به انضمام گزارش و صورتجلسه کارشناسی به اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان از طریق اتوماسیون اداری جهت بررسی

۷- ثبت درخواست در دبیرخانه اداره کل منابع طبیعی و ارجاع به مدیرکل یا معاون جنگل جهت ارجاع و صدور دستور به اداره امور بهره‌برداری اداره کل

۸- دریافت درخواست توسط اداره بهره‌برداری و ارجاع به کارشناس برای تطبیق تقاضا با ابلاغیه سالیانه سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور در خصوص سیاستها و ضوابط بهره‌برداری از گیاهان دارویی براساس شرایط اقلیمی و خشکسالی، وضعیت و شایستگی رویشگاه. این ابلاغیه اقلام و محصولات را به سه دسته ۱- ممنوع غیرمجاز (روبه انقراض)، ۲- مجاز مشروط (مندرج در طرح بهره برداری) و ۳- گروه مجاز: زراعی و گلخانه‌ای دسته‌بندی کرده است.

۹- در صورت ممنوعیت برداشت، عودت به اداره شهرستان، ابلاغ به متقاضی و پایان

۱۰- در صورت عدم ممنوعیت برداشت، ارجاع به کمیته فنی اداره کل جهت بررسی و اتخاذ تصمیم

۱۱- بررسی درخواست در کمیته فنی و ارجاع به کارشناس کمیته فنی جهت تعیین تاریخ بازدید از عرصه رویشگاهی

۱۲- بازدید میدانی کارشناس کمیته فنی و گروه همراه برای تهیه گزارش و تنظیم صورت جلسه

۱۳- ارسال گزارش بازدید به کمیته فنی برای بررسی و دریافت مصوبه برای تهیه کتابچه طرح مطالعاتی در قالب ماده ۳ قانون حفاظت و منابع طبیعی

۱۴- ارجاع و ارسال مصوبه کمیته فنی به دبیرخانه ماده ۳ در اداره استعدادیابی جهت بررسی و اعلام نظر، انتشار آگهی مزایده و تعیین مجری

۳- اعزام کارشناس به منطقه جهت توزین، تعیین و محاسبه مبلغ واریز بهره مالکانه (سهم دولت) معادل ۲۰٪ درآمد خالص و تنظیم صورتجلسه

۴- واریز بهره مالکانه (سهم دولت) توسط بهره‌بردار ذینفع و ارائه فیش واریزی به اداره کل

۵- تهیه و تحویل کلیه مدارک و مستندات شامل ارائه فرم‌های نظارتی، تاییدیه برداشت محصول، فیش واریزی بهره مالکانه و گواهی احیاء عرصه به اداره کل

۶- صدور پروانه حمل و گواهی حمل محصول به خارج از استان با امضا و مهر برجسته مدیرکل، این گواهی حاوی مشخصات متقاضی، نام و مقدار محصول، نام مبداء و مقصد، تاریخ و بازه زمانی خروج از استان و تحویل به مقصد است.

د- صدور مجوز حمل به گمرکات با هدف صادرات
فرآیند صدور گواهی حمل به گمرکات با هدف صادرات گیاهان دارویی مشتمل بر ۵ اقدام متوالی است که به صورت زیر انجام می‌شود:

۱. ارائه درخواست کتبی صادرکننده به دفتر امور مراتع سازمان منابع طبیعی و ابخیزداری کشور
۲. تهیه و تحویل مدارک و مستندات مورد لزوم شامل قرارداد بهره‌برداری، فیش واریزی بهره مالکانه، گواهی احیاء عرصه، پروانه حمل بین استانی، معرفی فرد صادرکننده، شماره کارت بازرگانی، نام گونه و یا محصول، مقدار، خشک و تر بودن محصول، نام گمرک و کشور واردکننده به دفتر امور مرتع سازمان
۳. مراجعه حضوری با دردست داشتن اصل کارت بازرگانی به دفتر امور مرتع سازمان
۴. معرفی متقاضی به دفتر امور بازرگانی وزارت جهاد کشاورزی جهت صدور مجوز حمل محصول برای صادرات
۵. صدور مجوز و پایان

زمان موردنیاز برای انجام فرایند صدور مجوز بهره‌برداری براساس مصاحبه‌های انجام‌شده و جمع‌بندی نظرات بهره‌برداران و کارشناسان، مراحل و زمان انجام فرایند

- ۱۵- اعلام به متقاضی برای تهیه کتابچه طرح براساس شرح خدمات مصوب سازمان
- ۱۶- ارائه و ارجاع کتابچه طرح به کمیته فنی اداره کل جهت بررسی و تصویب
- ۱۷- ارجاع نتیجه بررسی کمیته به کارشناس جهت مطالعه، داوری و رفع اشکالات فنی
- ۱۸- تصویب کتابچه طرح در کمیته فنی
- ۱۹- مراجعه مجری به اداره کل برای تشکیل پرونده و طی نمودن مراحل اداری عقد قرارداد بهره‌برداری و احیاء (بیش از یک قرارداد برای یک عرصه ممنوع است).
- ۲۰- پرداخت بهره مالکانه براساس ۲۰٪ درآمد خالص تعیین شده در کتابچه طرح و قیمت روز منطقه
- ۲۱- معرفی متقاضی به سازمان نظام مهندسی کشاورزی برای تعیین ناظر از طریق اداره منابع طبیعی و آبخیزداری
- ۲۲- اعلام شروع عملیات بهره‌برداری
- ۲۳- پایان فرایند

ب- صدور مجوز بهره‌برداری و برداشت بدون طرح و یک‌ساله

توالی انجام این فرایند دقیقاً مانند فرایند بهره‌برداری در قالب طرح می‌باشد، با این تفاوت که بندهای ۱۳ الی ۱۸ بالا در فرآیند اخذ مجوز بهره‌برداری بدون طرح و یا یک‌ساله وجود ندارد.

ج- صدور مجوز و گواهی حمل محصول از انبار به داخل و خارج استان (بازاررسانی)

فرآیند صدور گواهی حمل گیاهان و محصولات دارویی به خارج از استان در استان‌های مورد بررسی مشتمل بر ۶ اقدام متوالی است که به صورت زیر انجام می‌شود:

- ۱- درخواست کتبی بهره‌بردار مبنی بر حمل و انتقال محصول به خارج از استان و ارائه آن به اداره کل منابع طبیعی
- ۲- صدور دستور بررسی درخواست و ارجاع به واحد بهره‌برداری اداره کل

بررسی شد. همانگونه که در جدول‌های ۵-۷ نمایان است، می‌باشد. این زمان برای دریافت مجوز حمل محصول در میانگین زمان مورد نیاز برای دریافت مجوز بهره‌برداری با داخل استان ۱۸ روز و برای خارج از استان به منظور کتابچه طرح در حدود ۱۶ ماه و بدون کتابچه طرح ۶۷ روز صادرات ۲۲ روز برآورد شد.

جدول ۵- فرآیند صدور مجوز بهره‌برداری از گیاهان دارویی عرصه‌های طبیعی کشور ایران در قالب کتابچه طرح

(وضعیت موجود، سال ۱۴۰۰، ایران)

Table 5. Exploitation licensing process of medicinal plants from Iran natural habitats in the form of a plans booklet (current status, 2001, Iran)

Number	Process	Time required to complete the process	
		Day	Month
1	Government Posted Office: Applicant Application Registration to Scan Documents through Samat System	3	-
2	Receipt and control the information on the applicant's request by the city's Natural Resources Office (Secretariat)	3	-
3	Referring to the Chairman or Deputy of the Office for the order of the operation to the Operation Unit	2	-
4	Review the request and refer to the expert	2	-
5	Determine the date of the expert visits and present the meeting's form	18	-
6	Submit the applicant's request from the city administration to the General Office for review and issuance	3	-
7	Send to the Secretariat of the General Office through the web system designed for registration	1	-
8	Referral to the General Manager or Deputy of the Forest to Review to the Office of Operations Affairs	2	-
9	Review the request and refer to the expert	4	-
10	If there is a ban on harvesting existing species, notice of harvesting to the city administration and notifying the applicant and ending	3	-
11	If there is no prohibition on existing species harvesting (field visit and preparing an expert meeting)	18	-
12	Referral to the Technical Committee for review and approval of the project booklet	3	-
13	Review of the Technical Committee expert request and referral to determine the date of visits to the habitat	1	-
14	Field Visits of Technical Committee and Technical Committee	18	-
15	Approved Technical Committee on Implementation of Booklet in Article 3 of the Law on Protection and Natural Resources	14	-
16	Announcement to the applicant to prepare a plan by law (Service Description Instructions)	1	-
17	Provide and refer to the project booklet to the Technical Committee of the General Directorate for review and approval	-	8
18	Referring to the Expert for Studying and Fixing Technical Blas, Approval of the Booklet on the Technical Committee	-	4
19	Referring to Article 3 of the Department of Talent and Exploitation for Publishing and Contracting Contracting with the Moderator	-	1
20	Applicant Refer to the General Directorate to file an administrative procedure for contracting, pay ownership interest	2	-
21	Announcement of Starting Operations and Harvesting Operations	1	-
Total		90	13

جدول ۶- فرآیند صدور مجوز بهره‌برداری از گیاهان دارویی عرصه‌های طبیعی کشور ایران بدون کتابچه طرح
(وضعیت موجود، سال ۱۴۰۰، ایران)

Table 6. Exploitation licensing process of medicinal plants from Iran natural habitats without a plans booklet (current status, 2021, Iran)

Number	Process	Time required to complete the process (day)
1	Government Posted Office: Applicant Registration to Scan Documents through Samat System	1
2	Receive and control the information on the applicant's request by the city's Natural Resources Office (Secretariat)	5
3	Referring to the President or Deputy of the Office for the order of the operation to the Operation Unit	
4	Check the applicant's application and refer to the expert	2
5	Determine the date of the expert visits and present the meeting.	10
6	Send the applicant's request from the city administration to the General Office for review and issuance	1
7	Send to the Secretariat of the General Office through the web system designed for registration	
8	Referring to the General Manager or Deputy of the Forest to Review to the Office of Operations Affairs	1
9	Review the application and referral to the expert	2
10	If there is a ban on harvesting existing species, notification to the city administration and notifying the applicant	2
11	If there is no prohibition on existing species harvesting (field visit and meeting meeting)	10
12	Referring to the Technical Committee for review	2
13	Field Visits of Technical Committee and Technical Committee	15
14	Approved Technical Committee	9
15	Announcement to the applicant	2
16	Applicant Refer to the General Directorate to file an administrative procedure for contracting, pay ownership interest	2
17	The end of the process and the announcement of the start of operation and harvesting operations	3
Total		67

جدول ۷- فرآیند صدور مجوز حمل گیاهان دارویی (طبق قوانین کشور ایران)

Table 7. Transport licensing process of medicinal plants (based on Iran rules)

Number	Process	Time required to complete the process (day)	License
1	Written request of the exploiters for shipment and payment of ownership interest (Government Share)-District	1	Certificate of transporting the product from field to inside and outside the province
2	Expert dispatch to the area to weigh and estimate the amount of interest interest (government share) and set up a meeting of the 10th session	10	
3	Deposit of ownership interest (State share) by operator and presentation	1	
4	Issuance of a shipping license or certificate (outside the province) with the signature and stamp of the Director General	1	
5	Issuance of a carriage (inside provincial) with the signature and stamp of the head of the City Department	5	
Total		18	
1	Written Request for the Exporters' Union for shipping and exporting abroad- General Office	3	License of transfer goods to customs
2	Sending Documents to the Office of Rangeland Affairs and Review by the Office of	15	
3	Refer to the Office of Rangeland Affairs of the Forest and Rangelands Organization for follow -up	5	
Total		23	

موانع و مشکلات کلیدی در فرایند صدور مجوز بهره‌برداری و حمل محصولات فرعی براساس مطالعات میدانی و تجزیه و تحلیل نظرات گروه‌های قانونی به روش کیفی و تحلیل محتوا، گزاره‌ها و مؤلفه‌های اثرگذار بر فرایند صدور و تمدید مجوز پروانه چرای دام در مرتع در سه مقوله اصلی شامل مشکلات سامانه‌ای و بن‌سازه‌ای (پلتفرم)، قانونی و ساختاری-اجرایی جمع‌بندی و طبقه‌بندی گردید.

جدول ۸- گزاره‌ها و مؤلفه‌های احصاء شده از موانع و مشکلات موجود در فرایند صدور مجوز بهره‌برداری از گیاهان دارویی به روش

کدگذاری باز

Table 8. The table of propositions and calculated components of obstacles and problems in the process of licensing the use of medicinal plants by open coding method

Row	Category/class	Concepts and components
1	Systemic and structural problems (platform)	Lack of a single system platform and multiple systems
2		The physicality of a large part of the process (traditional and manual system), lengthening the processing time
3		Lack of unity of procedure and integrity of the process in the provinces
4		The large number of users and the time-consuming administrative work of obtaining permits between the city and the general office
5	Problems in the field of instructions and rules	Unauthorized harvesting of products exceeding the volume specified in the contract
6		Non-observance of technical tips and recommendations contained in the contract by the operator
7		Lack of proper definition of the spatial unit of the area in the plan booklets (Saman Arfi, Berdarfi area, city)
8		Handing over exploitation to non-native people and not using local communities and the occurrence of destructive behaviors
9		Cumbersomeness of the current laws of exporting products and selling raw materials
10		Lack of transparency in the provision of licenses and governing relationships on the rules
11		Absence of a comprehensive monitoring and supervision system with feedback
12		The same approach in issuing licenses for the cultivation of medicinal plants and licenses for harvesting from habitats
13		Lack of technical familiarity of users with how to use pharmaceutical products
14		Lack of sufficient manpower in natural resources departments for monitoring
15		Unlicensed withdrawals by small scale operators
16		Observers' oversight in announcing and including actual production and harvesting (known as years)
17	Structural and operational problems	Little financial and economic ability of the users to prepare the plan of by-products and medicinal and edible plants
18		Lack of a financial mechanism to review plans for xploitation of by-products and medicinal plants
19		No insurance of by-products
20		The high interest rate of ownership
21		The high cost of preparing the plan by consultants
22		The existence of obstacles and problems in the field of bank facilities to the users for the implementation of projects

نتایج نشان داد مهمترین موانع و مشکلات در مسیر صدور مجوز بهره‌برداری و حمل محصولات فرعی و دارویی شامل فقدان یک سامانه یکپارچه و هوشمند، فقدان یک وحدت رویه و پلتفرم مشترک برای پیاده‌سازی فرایندها در استان‌ها، سنتی بودن اجرای فرایندها، برداشت غیرمجاز و بدون مجوز محصولات بیش از موضوع قرارداد، امضای قرارداد بهره‌برداری با افراد غیربومی، دست و پاگیر بودن قوانین جاری صادرات محصولات و خام فروشی، عدم وجود شفافیت در ارائه مجوزهای بهره‌برداری و حاکم بودن روابط بر ضوابط، عدم وجود سیستم پایش و نظارت جامع و دارای بازخورد و کمبود امکانات پشتیبانی اعم از اعتبار و نیروی انسانی، چشم‌پوشی ناظران در اعلام و درج تولید و برداشت واقعی، توان مالی و اقتصادی اندک بهره‌برداران برای تهیه طرح، عدم وجود سازوکار مالی برای بازنگری طرح‌های بهره‌برداری از محصولات فرعی و گیاهان دارویی، زیاد بودن میزان بهره مالکانه، بالا بودن هزینه تهیه طرح توسط مشاورین، عدم وجود حمایت بیمه‌ای و وجود موانع و مشکلات در زمینه تسهیلات بانکی به بهره‌برداران برای اجرای طرح‌ها می‌باشند. مهمترین این مشکلات و آسیب‌ها در جدول ۸ آمده است.

بحث

یکی از مهمترین راهکارهای بهبود و کارآمدی محیط‌های سازمانی، تسهیل و تسریع فرایندها و روش‌ها در حوزه مربوط به صدور مجوزهاست. به استناد قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، هرگونه بهره‌برداری از منابع طبیعی توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی باید با مجوز سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور انجام شود. صدور مجوز برداشت محصولات فرعی مرتعی و جنگلی از مهمترین مجوزها در بخش منابع طبیعی است که فرایند اجرایی خاص خود را دارد. شواهد نشان می‌دهد مسائل و مشکلات مختلفی در مسیر صدور این مجوزها وجود دارد که منجر به بروز مشکلات و عدم رضایت بهره‌برداران و در نهایت آسیب به مراتع شده است. از این رو، اتخاذ تدابیری

برای بهبود امور و اصلاح این فرایند، یک مسئله اساسی است که نیاز به آسیب‌شناسی و راهکار دارد. در این پژوهش این مسئله آسیب‌شناسی شد و در نهایت ۲۳ آسیب به‌عنوان مشکلات و آسیب‌های مطرح در فرایند صدور مجوز بهره‌برداری و حمل محصولات فرعی و دارویی در قالب سه مقوله اصلی (سامانه‌ای، قانونی و ساختاری) شناسایی و تأیید شد. در شاخه مشکلات سامانه‌ای، مؤلفه‌های تعدد سامانه‌ها و فقدان یک سامانه یکپارچه و هوشمند (پنجره واحد، سماک و سامط و ...)، فقدان یک وحدت رویه و پلتفرم مشترک برای پیاده‌سازی فرایندها در استان‌ها (سلیقه‌ای)، فیزیکی بودن بخش زیادی از فرایندها (نظام سنتی)، در شاخه موانع قانونی، مؤلفه‌های برداشت غیرمجاز و بدون مجوز محصولات بیش از موضوع قرارداد، عدم رعایت نکات و توصیه‌های فنی مندرج در قرارداد توسط بهره‌بردار، عدم تعریف مناسب از واحد مکانی محدوده بهره‌برداری در کتابچه‌های طرح، دست و پا گیر بودن قوانین جاری صادرات محصولات و خام فروشی، حاکم بودن روابط بر ضوابط، عدم وجود شفافیت در صدور مجوز برای کشت زراعی گیاهان دارویی در شاخه مشکلات ساختاری، مؤلفه‌های کمبود نیروی انسانی متخصص در ادارات منابع طبیعی برای نظارت، افزایش برداشت‌های بدون مجوز توسط بهره‌برداران خرده‌پا، عقد قراردادهای بهره‌برداری با افراد غیر بومی و عدم بکارگیری جوامع محلی و بروز رفتارهای مخرب، چشم‌پوشی برخی از ناظران در اعلام و درج مقدار واقعی تولید و برداشت و توان مالی و اقتصادی اندک بهره‌برداران برای تهیه طرح به دلیل بالا بودن قیمت تهیه طرح توسط مشاورین بیشترین نقش و سهم را در آسیب‌شناسی فرایند صدور بهره‌برداری محصولات فرعی داشته است که به نوعی با تحقیقات LIHDFC (۲۰۱۱) مبنی بر طولانی بودن زمان فرایند رسیدگی، شفاف نبودن روند بررسی‌ها، عدم وجود سیستم‌های یکپارچه و فرایندهای دستی و سخت‌گیرانه، مطالعات (DST systems, 2014) در مورد به‌روزرسانی نشدن به موقع سیستم، حجم بالای مدارک و فرم‌های مبتنی بر کاغذ، نتایج پژوهش

آموزش و توانمند کردن بهره‌برداران، جذب نیروهای جدید و بکارگیری ظرفیت تشکلهای صنفی منابع طبیعی، انجام مطالعات فنی برای تهیه کتابچه‌های طرح توسط مراکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی و فارغ‌التحصیلان منابع طبیعی و گیاهان دارویی، گنجاندن ردیف اعتباری و پیش‌بینی سازوکار بازنگری طرح‌ها، تشویق بیمه‌گذاران به پوشش بیمه طرح‌های بهره‌برداری محصولات فرعی، تعدیل ضریب بهره مالکانه برای تشویق بهره‌برداران، استفاده از فهرست بهاء مناسب و منطقی و فراهم کردن بسترهای اداری و قانونی برای بهره‌مندی از تسهیلات و اعتبارات بانکی، جستجو نمود.

References

- DST systems, 2014. Web-page Retrieved from <https://www.dstsystems.com/-/media/Files/pdfs/BP-WP-ClaimsHandlingChecklist.ashx> available in 12/11/2018.
- Hakak, M, Hozni, S.A., Shahsiah, N. and Akhlaghi, T., 2017. Designing a Hospital Accreditation Model: A Qualitative Study. Management Strategies in the Health System, 2(3): 201-214. (In Persian)
- LIHDFC, 2011. web page Retrieved from <https://www.hdfclife.com/documents> available in 12/11/2018.
- Kafashpour, A., Zendejdel, A., Sadeghi, T. and Ramazani, M., 2017. Factors affecting on the results of Accreditation (Case Study of Khorasan Razavi Hospitals). Journal of Medical Council of Iran, 34(4): 313-319.
- Karimi, S., Gholipour, K., Kordi, A., Bahmanziari, N. and Shokri, A., 2013. [Impact of Hospitals Accreditation on Service Delivery from the Perspective Views of Experts: A Qualitative Study]. Payavard, 7(4): 337-353.
- Mirzazadeh, A., Gandomkar, R., Shahsavari, H., Shariat Moharari, R., Niknafs, N., Shirazi, M., Fatehi, F., Kharazi, Sh. and Riazzi, S., 2016. Applying accreditation standards in a self evaluation process: The experience of Educational Development Center of Tehran University of Medical Sciences. The Journal of Medical Education and Development, 10(4): 340-351.
- Manzini, A., 2006. Organizational Patnology with Applied Approach to Problems Solving and Growth in the Organization. [Atafar A, Trans] .1st ed. Tehran, daneshpazhoohan Scholar Institute, 214p (In Persian).

(OECD Insurance Committee, 2004) مبنی بر عدم اطلاع‌رسانی دقیق به متقاضیان در طول فرایند و نتایج بررسی‌های Karimi و همکاران (۲۰۱۳) در ارتباط با تأثیر محدودیت‌های فنی مانند عدم بسترسازی و اطلاع‌رسانی فرایند، مطالعات Mirzazadeh و همکاران (۲۰۱۶) در ارتباط با تأثیرات آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های وزارت متبوع، تفویض اختیار از طرف مدیران، نظارت بر روند برنامه‌ریزی از طریق سازمان‌های کنترلی، توجه به خلاقیت کارکنان در اجرای فرایندها، تحقیقات Sadeghi و همکاران (۲۰۱۶) مبنی بر ضرورت همکاری دولت و مسئولان برای تأمین منابع کافی و پاداش هدفمند برای ایجاد انگیزه در کارکنان، Kafashpour و همکاران (۲۰۱۷) در مورد تأثیر مشوق‌های مادی و غیرمادی برای تشویق رفتارهای شایسته کارکنان در ارتقاء رفتارهای شهروندی و تعهد سازمانی، نتایج Hakak و همکاران (۲۰۱۷) در رابطه با نقش مدیریت سنتی، مشکلات سخت‌افزاری، عدم درک راهبردی، ضعف نیروی انسانی، چالش‌های مشارکت، ضعف مدیریت و ساختار، مشکل مالی، آموزش بهینه و همچنین نتایج تحقیقات Karimi و همکاران (۲۰۱۳) مبنی بر تأثیر محدودیت‌های فنی مانند عدم بسترسازی و اطلاع‌رسانی، کمبود منابع شامل بودجه و فضای فیزیکی محدود و فقدان برخی از تجهیزات بر اجرای صحیح فرایندها منطبق و هم‌راستا است.

بر مبنای یافته‌ها و آسیب‌ها مهمترین راهکارهای اصلاحی فرایند صدور مجوز بهره‌برداری از محصولات فرعی را می‌توان در ایجاد و استقرار یک سیستم و سامانه الکترونیکی یکپارچه به صورت برخط، انجام نظارت‌های میدانی مستمر و منظم با تمرکز بر سرکشی‌های سرزده در مراحل مختلف به‌ویژه در مرحله برداشت محصول، افزایش نیروهای نظارتی با همکاری سازمان نظام مهندسی، اولویت بومیان و جوامع محلی در بهره‌برداری، تسهیل در روند صدور مجوز صادرات، بستن تعرفه بر واردات، توسعه صنعت فرآوری و بسته‌بندی و تأمین زنجیره ارزش، ممانعت از انحصار و رابطه‌ای شدن مجوز بهره‌برداری و برداشت‌ها،

- Sadeghi, T., Gholam hoseini, N., Khoshab, H., Seyed Bagheri, Sh., Karami, M., Nouhi, E. and Sabzevari, S., 2016. Assessment managers' and hospital staff knowledge and attitude to accreditation. Quarterly Journal of Nursing Management, 5(2): 9-17.
- World Bank, 2020. Comparing business regulation for domestic firms in 190 economies. A World Bank Group Flagship Report. DOING. BUSINESS 2019. Training for Reform, TRADING, 311p.
- Mozafari, H., 2017. Guide to the process of issuing investment permits in the executive bodies of Ardabil province. Ardabil, Iran, 48p (In Persian).
- OECD Insurance Committee, 2004. OECD Guidelines for Good Practice for Insurance Claim Management. Retrieved from <https://www.oecd.org/pensions/insurance/33964905.pdf> available in 1/15/2020.
- Rajaeepour, S. and Naderi, N., 2018. Models and Instrument of organizational diagnosis. Isfahan, Iran, Kankash publisher, 129p. (In Persian)
- Natural Resources and Watershed Management Organization of Iran, 2018. Performance report of medicinal plants and by-products. Tehran, Iran, 11-20 (In Persian).